

Onderzoek: Gezag leraar aan erosie onderhevig

'Kinderen zijn *Prinsjes* en *Prinsesjes*, de ouders hun lakeien'

De docent staat voor de klas met hart en ziel de lesstof over te dragen, terwijl de leerlingen onderuit gezakt met hun smartphone rondtwitteren dat ze een *tyfuswif* en een *fucking overspannen stresskip* is. De berisping die de docent de leerling daarvoor later geeft, komt haar op een agressief bezoekje van een vader te staan. Waar ze het *fucking lef* vandaan haalt? Dit maken leraren gelukkig niet elke dag mee, maar hun gezag is wel tanende en dat komt volgens het onderwijspersoneel vooral door de ouders, zo blijkt uit een groot onderzoek van CNV Onderwijs waar dik 4.000 leden aan deelnamen.

Illustraties en graphics: Susi Bikle

Het interview met Kanjertrainingdirecteur en psycholoog Gerard Weide in *Schooljournaal* 17 – ‘Leraar moet weer de baas durven zijn’ – maakte heel wat los in de achterban van CNV Onderwijs: brieven, discussie in de *Schooljournaal* LinkedIn-groep. Tegelijkertijd deed zich het incident in Nieuwegein voor – de adjunct die afgevoerd werd door de politie omdat hij een leerling in de kraag had gevat – en speelden er wat dreigkwesties en vergiftigingspogingen. Minister Van Bijsterveldt riep ouders op zich meer betrokken te tonen bij hun kinderen en respect te hebben voor de leraar. Voor *Schooljournaal* reden genoeg een groot onderzoek uit te zetten onder de leden van CNV Onderwijs. Belangrijkste conclusie: het gezag van docenten krijgt in 2011 een lager cijfer dan in 1991 gegeven zou zijn. Nu ligt het zwaartepunt van de gegeven cijfers op een 7 en 8 (elk ongeveer 34 procent), twintig jaar geleden was het vooral een 8 en 9 (beiden ongeveer 28 procent). Het gezag van docenten zou in 1991 van 6 procent nog een 10 krijgen, nu ligt dat op nauwelijks 1 procent. Uitsplitst naar sectoren zien we dat naar het oordeel van de respondenten het gezag het grootst is in het basisonderwijs en het hbo en het kleinst in vmbo, havo en mbo.

U OF JIJ

Op de vraag *Wordt het personeel op uw school door de leerlingen aangesproken met u of jij?* antwoordt 52 procent ‘jij’ en 48 procent ‘u’. Opvallend zijn de verschillen per onderwijssoort. Tweederde van de respondenten in basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs zegt dat ‘jij’ de aanspreekvorm is. Het tegendeel is waar in het voortgezet onderwijs, van vmbo tot en met vwo: daar vindt tussen de 80 en 91 procent dat ‘u’ zeggen de norm is. In mbo en hbo ligt het ongeveer op fiftyfifty.

De reacties op de stelling *Leerlingen moeten een leraar met u of meneer/mevrouw aanspreken* laten zien dat onderwijspersoneel het wel anders zou willen dan het nu is. Zo zegt 61 procent in het (v)so en 54 procent in het basisonderwijs het hiermee eens te zijn, terwijl de realiteit in die sectoren is dat volgens tweederde van de respondenten géén ‘u’ gezegd wordt.

EUGENIE VAN SCHILT, VMBO-DOCENT

‘Kinderen zijn tegenwoordig prinsjes en prinsesjes en hun ouders hun lakeien. Ze zijn gewend om hun zin te krijgen. Voor leerlingen is het dan soms moeilijk dat er op school regels zijn waar ze zich aan moeten conformeren. Ik denk dat dit komt door de opvoeding van de ouders, die willen graag aardig worden gevonden, en staan als vriend of vriendin meer naast hun kind dan daar boven als opvoeder. Sommige leerlingen kunnen blijven doorzeuren, ook omdat ze het niet eens zijn met bepaalde maatregelen die we nemen. Bijvoorbeeld als ze stiekem eerder naar huis zijn gegaan en later die tijd moeten inhalen. Of als een leerling iets tegen een leraar heeft gezegd wat niet door de beugel kan. Ouders vinden het dan niet altijd terecht dat een school daar maatregelen tegen neemt. De leraar zal daar wel om hebben gevraagd, want het ligt niet aan hun kind. Zo redeneren ze. Voor docenten is het belangrijk om nauw contact te houden met de ouders van de leerlingen. Zeker als je daarin in het begin veel investeert, pluk je daar later de vruchten van. We moeten er samen voor zorgen dat kinderen hun schooltijd tot een goed einde brengen.’

Wat ziet u als oorzaak van gezagsondermijnd gedrag?

Een greep uit de antwoorden:

- Kinderen worden te vaak als prinsjes en prinsesjes behandeld
- Ouders en leerkrachten staan niet op één lijn
- Te ver doorgeschoten mondigheid
- Kinderen worden te laat en te weinig gecorrigeerd
- Veel ouders hebben of besteden te weinig tijd aan opvoeding kinderen
- Klassen zijn te groot
- Te veel rugzakleerlingen
- Verval en verloederingsproces samenleving
- Tere kinderziel wordt tot het uiterste beschermd
- Ouders trekken deskundigheid leraar in twijfel en geven dat aan hun kind mee
- Tijd van tegenwoordig: ‘Ikke ikke ikke en de rest kan stikke’
- Consumentengedrag: klant is koning
- Kinderen worden overvraagd door school en ouders
- Het beroep van leraar heeft geen aanzien
- Ouders zijn te vaak vriendje of vriendinnetje van hun kind
- Zwakke schoolleiders die niets aan dergelijk gedrag doen
- School durft te weinig te straffen
- Onaantrekkelijk onderwijs en niet gemotiveerde leraren
- Korte lontjes aan alle kanten: ouders, kinderen, docenten
- Gestoorde leerlingen

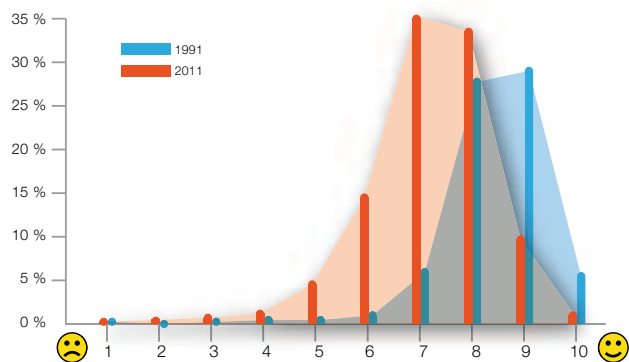
In driekwart van de antwoorden op deze open vraag spelen de ouders de hoofdrol: zij voeden niet meer afdoende op, stellen geen regels en geen grenzen, tonen geen respect voor de leraar. In het andere kwart van de antwoorden wordt de hand in eigen boezem gestoken: ouders en scholen trekken geen eenduidige lijn, docenten laten te veel toe, schoolleiders treden niet op.

Hoe zou het gezag kunnen terugkeren in de school?

Een greep uit de antwoorden:

- Duidelijke regels stellen en die consequent handhaven
- Gaat niet meer lukken met de huidige generatie schofterige politici
- Stoppen met alles uitpraten en psychologiseren
- Ouders moeten leerkrachten steunen in plaats van hun kinderen
- Kunnen terugvallen op goede schoolleiders
- Op pabo meer aandacht besteden aan 'orde in de klas'
- Een goed voorbereide leerkracht dwingt respect af
- Strenger optreden: lik op stuk
- Investeren in kleinere klassen en meer onderwijsondersteunend personeel
- Meer samenwerking tussen school en ouders: één lijn trekken
- Beginnen met 'u' zeggen tegen de leraar
- Alle mobieltjes het lokaal uit
- Cursus opvoeden voor ouders
- Kinderen leren hoe je omgaat met een ander
- Goed gedrag positief belonen
- Iets meer afstand bewaren tussen leraar en leerling: geen maatjes zijn
- Ouders meer bij de school betrekken
- Als ik het zou weten, zou ik de Nobelprijs krijgen
- Eerder schorsen bij wangedrag
- De leraar moet gewoon de baas zijn

Cijfers voor gezag van docenten nu en twintig jaar geleden.

ORDE HOUDEN

Een kwart van de respondenten heeft nooit moeite met het handhaven van de orde, een half procent daarentegen altijd. 68 Procent heeft soms moeite met het handhaven van de orde in de klas (het meest op havo en (v)so met beide ongeveer 73 procent, het minst op het hbo met 54 procent), bijna 5 procent vaak (het meest in het vmbo met bijna 9 procent, het minst in het hbo met bijna 3 procent).

Met de stelling *Leraren die geen orde kunnen houden in de klas, zijn niet geschikt voor hun vak* is 52 procent het 'eens' en dus 48 procent 'oneens'.

GEDRAG LEERLINGEN

Op de vraag met welk gezagsondermijndend gedrag van leerlingen het onderwijspersoneel te maken heeft, waren maximaal drie antwoorden mogelijk. Het vaakst genoemd met 75 procent was 'niet luisteren' (variërend van 62 procent in het hbo tot 78 procent in het havo). Daarna volgde 'over alles in discussie gaan' met 44 procent (van 24 procent in het hbo tot 47 procent in het vmbo). Op de derde plaats eindigde 'opdrachten niet uitvoeren' met 30 procent (van 56 procent op het havo tot 21 procent in het basisonderwijs). Daarna komt 'grote mond en schelden' met 25 procent (variërend van 0 procent in het hbo tot 43 procent in het (v)so). Het antwoord 'keten en klieren' kreeg 19 procent van de stemmen (van 5 procent in het hbo

ANONIEME HBO-DOCENT

'Voltijdstudenten willen vaak onderhandelen over hun cijfers. Dat heeft misschien te maken met de manier waarop ze benaderd worden als consument, en de klant is koning. Ik maak geregeld mee dat studenten aan het spelen zijn met hun telefoon, de klas in- en uitlopen of zitten te eten. Als ik daar wat van zeg, zie ik dat ze niet gewend zijn om daarop aangesproken te worden. Ook hebben Marokkaanse en Turkse studenten een groot eergevoel. Voor hen is het moeilijk om feedback en het gezag van de docent te accepteren. Wel merk ik dat studenten de laatste jaren beleefder zijn geworden en mij met "u" en "meneer" aanspreken. Maar dat zijn over het algemeen de ouderejaars, die al het gedrag van een beginnende professional hebben. Bij conflicten voel ik me niet gesteund door het management. Enkele jaren geleden begeleidde ik studenten bij hun afstudeerproject. Zij kwamen stelselmatig hun afspraken niet na. Toen heb ik gezegd: "Ik stop met de begeleiding". Vervolgens kreeg ik geen steun, maar verwijten van de coördinator en opleidingsmanager. Men is snel geneigd voor de student te kiezen en laat de docent in de kou staan uit angst voor slechte evaluaties.'

ANONIEME LEERKRACHT BASISCHOOL

'Ouders hebben grote moeite om grenzen af te bakenen, waar binnen kinderen zich moeten gedragen. Als leerlingen op school grenzen niet mogen overschrijden, vinden ouders vaak dat, net als thuis, sommige dingen moeten kunnen. Een leerling had bijvoorbeeld in het ziekenhuis gelegen en we hadden afgesproken dat hij de eerste tijd halve dagen naar school zou komen. De eerste dag na het verblijf in het ziekenhuis was er 's middags iets leuks en kwam de jongen toch naar school. De ouders waren overstag gegaan. En dan denk ik: weet een kind nog wat er van hem verwacht wordt? Vroeger was dat duidelijker voor kinderen: ja was ja en nee was nee. Ik heb de ouders erop aangesproken en gezegd wat het effect van hun gedrag was. Bij het kind ontstaat immers het idee: als ik iets leuk vind, ga ik wel naar school en als ik iets niet leuk vind, ga ik niet. Als ouder geef je dan de macht uit handen. Uiteindelijk gaven ze me wel gelijk en zeiden dat ze er zo nog niet over hadden nagedacht. Je moet altijd proberen de rijen tussen school en ouders gesloten te houden. Snelle communicatie tussen school en thuis, daar staat of valt heel veel mee.'

tot 24 procent op de havo). 'Notoir te laat komen' scoorde 11 procent, maar blijkt vooral in het hbo (38 procent) en mbo (35 procent) voor te komen. 5 Procent van de respondenten geeft aan met (lichte) fysieke agressie te maken te hebben, variërend van 24 procent in het (v)so tot 1,3 procent in het vmbo en 0 procent in het hbo. Ook dreigementen komen het meest voor in het (v)so met 11 procent, tegen 2,4 procent van de hele groep respondenten. Dit geldt ook voor geweld: 5,5 procent in het (v)so tegen minder dan een procent in de andere onderwijssoorten.

Op de vraag *Hoe vaak heeft u met gezagsondermijndend gedrag van leerlingen te maken* antwoordt 5 procent 'nooit', waarbij het hbo opvalt met 14 procent. 'Incidenteel' trekt 46 procent van de

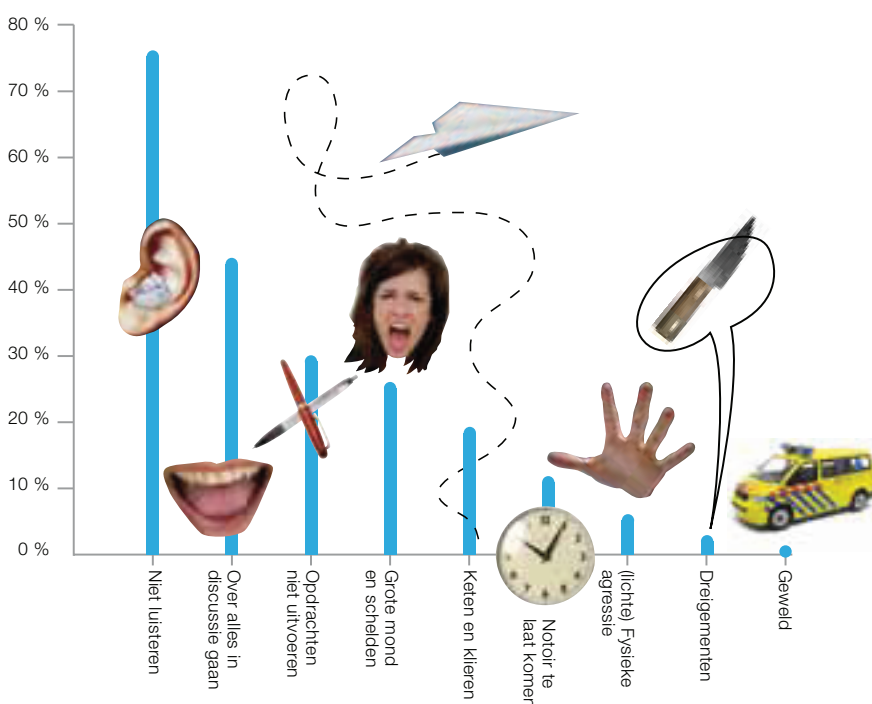
stemmen, variërend van 62 procent in het hbo tot 31 procent in het (v)so.

'Maandelijks' zegt 8 procent van de respondenten, 'wekelijks' antwoordt 25 procent. 14 procent van de respondenten heeft dagelijks met gezagsondermijndend gedrag van leerlingen te maken, met uitschieters voor het (v)so (27 procent) en het vmbo (20 procent).

GEDRAG OUDERS

Ouders kunnen er echter ook wat van, zo blijkt uit de cijfers. Slechts 13 procent van de respondenten geeft aan 'nooit' met gezagsondermijndend gedrag van ouders te maken te hebben, waarin het hbo het gemiddelde nogal opstuwst met 57 procent. De grootste groep, 68 procent, geeft aan dat het incidenteel voorkomt, 12 procent spreekt van 'wekelijks' en 4 procent van 'dagelijks'. Om welk gedrag gaat het dan bij ouders? 'Ouder kiest partij voor het kind en steunt school niet' zegt 67 procent. 'Desinteresse – geen gezamenlijke verantwoordelijkheid opvoeding/correctie' antwoordt 57 procent (variërend van 13 procent in het hbo en 30 procent in het vwo tot 66 procent in het vmbo). 'Uw deskundigheid in twijfel trekken' zegt 35 procent. 5 Procent zegt met dreigementen te maken te hebben (van 3 procent in het hbo tot 8 procent in het (v)so). Geweld of (lichte) fysieke agressie van ouders komt nauwelijks voor, alleen enigszins in het (v)so, maar daar blijft het ook beperkt tot iets meer dan 1 procent.

Met welk gezagsondermijndend gedrag van leerlingen heeft u te maken?

STELLINGEN

Straffen als het schoolplein aanvegen om 7 uur 's ochtends moeten in ere worden hersteld.

Eens: 41 procent

Oneens: 59 procent

Leerlingen moeten een leraar met u of meneer/mevrouw aanspreken.

Eens: 64 procent

Oneens: 36 procent

Ouders zijn thuis de baas, de leraar op school.

Eens: 92 procent

Oneens: 8 procent

Wie tien maal uit de klas is verwijderd, moet definitief geschorst worden.

Eens: 52 procent

Oneens: 48 procent

Leerlingen die zich netjes gedragen dingen mee naar de titel leerling van de maand, waarmee ze studiepunten kunnen verdienen.

Eens: 37 procent

Oneens: 63 procent

In een conflict met een leerling heeft een leraar altijd gelijk.

Eens: 11 procent

Oneens: 89 procent

Alle leerlingen moeten een goed-gedrag-contract sluiten met de school.

Eens: 68 procent

Oneens: 32 procent

Een leraar staat niet boven de leerling.

Eens: 24 procent

Oneens: 76 procent

Ouders van notoir vervelende leerlingen moeten verplicht worden een opvoedcursus te volgen.

Eens: 47 procent

Oneens: 53 procent

Leraren die geen orde kunnen houden in de klas, zijn niet geschikt voor hun vak.

Eens: 52 procent

Oneens: 48 procent

Kinderen die geen gezag accepteren hebben meestal ouders die weinig betrokken zijn bij de school.

Eens: 52 procent

Oneens: 48 procent

Ouders die op gewelddadige of juridische wijze opkomen voor hun kind, zien zichzelf te veel als een consument met alleen maar rechten en geen plichten.

Eens: 93 procent

Oneens: 7 procent

ERWIN JOOSSE (50), TEAMLEIDER MARITIEM COLLEGE VELSEN

'Ik werk op een bijzondere instelling; een internaat met een school eraan vast. Er is wel discussie met de ouders over hoe zij opvoeden en hoe wij dat aanpakken. Als een ouder echt ergens faliekant tegen is, moet er gepraat worden en komt het soms wel eens voor dat er uiteindelijk een andere opleiding gezocht moet worden. Iedereen wordt hier met "u" of "meneer" aangesproken, het personeel van het internaat met "bootsman". Tijdens een potje stoeien mag dat worden afgekort tot "boots". Maar verder niet. Dat geldt ook in de school. Je moet één lijn trekken. Als het op school verboden is om petjes te dragen, dan geldt dat ook voor het internaat. Soms voelen ouders zich ook slachtoffer als hun kind een sanctie krijgt. Wanneer een leerling met wiet wordt betrapt, wordt hij een paar dagen geschorst en mag niet in het internaat blijven. Dat kan voor ouders een straf zijn, zeker als ze ver weg wonen. Want hun zoon of dochter moet wel elke dag op tijd op school zijn. Dan zeggen ze wel eens: "Het is uw probleem, niet het mijne, want mijn kind is bij u." Maar dat drukken we snel de kop in, want het is hun kind, maar het moet zich wel aan onze regels houden. Ouders snappen dat niet altijd.'

Foto: Mirjam van der Hoek

Volgens 41 procent moeten straffen als het schoolplein aanvegen om 7 uur 's ochtends weer in ere worden hersteld.

SANCTIES

Van de respondenten geeft 36 procent aan dat er geen sancties staan op gezagsondermijndend gedrag. Vooral in het basisonderwijs (43 procent) en het hbo (60 procent) is dat het geval. Bij problemen geeft 56 procent aan bij de schoolleiding terecht te kunnen, 29 procent bij collega's, 5 procent 'nergens' en een half procent bij de MR.

Op de vraag of leerlingen die zich niet gedragen sneller van school verwijderd zouden moeten kunnen worden, zegt 71 procent 'ja', met als enige uitzondering het hbo, waar slechts 49 procent dit vindt.

Ciska de Graaff
Edwin van Baarle

De redactie van Schooljournaal bedankt alle respondenten hartelijk voor hun medewerking. In dagblad Trouw van zaterdag 17 december en KRO's Brandpunt van zondag 18 december is er ook aandacht voor dit onderzoek.

DE RESPONDENTEN

Het door CNV Onderwijs gehouden onderzoek onder leden met een bij ons bekend e-mailadres is representatief. Van de 4.072 respondenten, een respons van dik 14 procent, is 83 procent onderwijsgevende, 7 procent schoolleider en 5 procent onderwijsondersteuner. Van hen werkt 60 procent in het basisonderwijs, 8 procent in het (v)so, 16 procent op het vmbo, 4 procent op het havo, 4 procent op het vwo, 6 procent op het mbo en 1 procent op het hbo. 38 procent is man, 62 procent is vrouw.

RUUD LEUVERINK (29), UNITLEIDER EN LEERKRACHT GROEP 8, BASISCHOOL HET KOMPAS TE DIDAM

'Op school word ik aangesproken met 'jij'. Ook om de afstand met de leerlingen niet te vergroten. Iedere leerkracht bepaalt dit voor zichzelf. Met 'u' aangesproken te willen worden op een basisschool, is niet meer van deze tijd. Wij vertrouwen op de professionaliteit van onze leerkrachten. Als ouders twijfels hebben over het onderwijs, of het handelen van één van de leraren, dan gaan wij er vanuit dat ze met ons in gesprek gaan. Kinderen zijn mondiger geworden, niet alleen naar leerkrachten, maar ook tegenover hun ouders. De opvoedingstaak ligt natuurlijk primair bij de ouders. Maar school en ouders moeten partners zijn. We hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid. We proberen ouders zoveel mogelijk te betrekken bij het onderwijs. Als ze niet langs kunnen komen, bellen we op. Tijden veranderen en leraren moeten ook veranderen. Probeer mee te gaan in de leefwereld van de leerlingen. Wanneer je je daarvoor afsluit, vergroot je de afstand.'